

ԲԱԶՄԱՄԱԿ

Ը. ՏԱՐԻ. ԹԻԻ 16.

1850

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 15.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԴԱՍՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Իստիքաւ ճարտարախօսին Բարոյական խրատները 1 :

Չե՞ս փափաքիր անցնիլ հեռու երկիրներ երթալ, չե՞ս ուզեր ելլել փնտուել այնպիսիները որ կարենան քեզի հարկաւոր եղած կրթութիւնն ու գիտութիւնները սորվեցընել : Ի՞նչ որ չեն տարակուսիր չեն քաշուիր արհեստաւորք ու վաճառականք այնչափ ահա զին ծովերու անծայր սահմանները կտրել իրենց հարստութիւն գանձելու համար, չեն ամաչեր ան պատանի երիտասարդ կտրիճները որ աւելի գիտուն, աւելի կարող և կիրթ ըլլալու համար կը դանդաղին քիչ մը տեղ ճամբայ ընելու :

Երթմունքդ ամէն ժամանակ հա-

1 Իստիքաւ Աթենացի Էրեկի ճարտարախօսը Բրիտանոյէ 436 տարի առաջ ծնած է :

մեստ ըլլայ և կարգաւորեալ, խօսքերդ քաղցր և քաղաքավար : Դիմապինդ բարեւելու ատեն նայէ որ ազնուական և պարկեշտ կերպ մը ցուցընես, և անոնց վերաբերեալ խօսակցութիւնք քաղաքավարութեամբ մէջ բերես : Երբոր այսպէս ամենուն հետ ըստ պատշաճի վարուիս և չար ընկերներէ հեռու կենաս, ամէն աղէկ մարդկանց սիրտը քեզի կը քաշես : Եւ շատ անգամ և ոչ երկայն բարակ նոյն մէկ նիւթի վրայ մի և նոյն մարդուն հետ մի խօսիր : Վասն զի փորձուած բան է որ միշտ ամէն բանի չափազանցը ձանձրութիւն կը պատճառէ : Եւ ինչ որ ինք զինքդ աշխատութեան վարժեցընես՝ թէպէտ և կարօտութիւն ալ չունենաս, որպէս զի երբ հարկ ըլլայ

ուրիշի օգնելու՝ դժուարութիւն չկրէս ու մէկէն հասնիս : Օգոյշ կեցիր այնպիսի գործքերէն որ մարդս վատանուն կ'ընեն , ինչպէս ազահութենէ , բարկութենէ և փափկութենէ : Եւ ինչպիսի ընտրէ մարդ պատիւն աճեցընել քան հարստութիւնը : Անձէ միշտ բարկութիւնդ . սովորութիւն ըրէ զքեզ դիպուածով պղտիկ ձգողին հետ այնպէս վարուիլ , ինչպէս որ դուն կ'ուզես որ այնպիսի միջոց քեզի հետ վարուին : Անչին ու անցաւոր հաճոյից տեղիք մի տար քու մտքիդ մէջ . ինչ ամօթ բան է որ ծառաներուն հրամայողը ինքը իրեն հաճոյից ծառան ըլլայ :

Ինչպէս սրբազան աւանդ մը նայէ որ ուրիշի գաղտնիքը սրահես . պէտք է մարդ այնպիսի ազնուական կեանք վարէ որ ուրիշներն իրեն գաղտնիք մը բանալու ժամանակ ամենեւին վրան չտարակուսին , ապահովութեան համար երգմունք ընել տալ հարկ չհամարին : Այլ որ անպիտան մարդկանց վրայ անվստահ ըլլալը պատշաճ կը սեպենք , մէկալ կողմանէ ալ պէտք է աւարինի մարդկանց վրայ ալ վստահութիւն ունենանք . ուստի որչափ որ կարելի է զգուշանալու է ուրիշի գաղտնիք յայտնելէն : Այլ որ երգմունք ուղեն քեզմէ , միայն աս երկու դիպուածներու մէջ կրնաս երգուրննալ . մէյմը երբոր հարկ ըլլայ մեծ ու սուտ զրպարտութենէ մը ինքզինքդ ազատել . երկրորդ՝ զբարեկամներդ վտանգէ փրկելու համար : Այլ որ կ'ուզես որ վրադ ստերդուսի և ագահի կասկած չունենան , ամենեւին շահու համար մի երգւրննար : Այլ որ մը հետ դեռ բարեկամութեան սիրոյ կապովը չմիացած , առաջ աղէկ մը քննէ թէ անիկայ իրեն բարեկամներուն հետ ինչպիսի վարուերէ , ու ամենեւին մի տարակուսիր որ քեզի հետ ալ նոյնպէս պիտի վարուի : Բռնական յանցանք սեպէ բարեկամութեան սիրոյն դէմ գործելն . բայց թէ որ դիպուածով աւրուեցար բարեկամիդ հետ , նայէ որ շուտ մը սիրտը աւնես . չըլլայ որ ինքն ալ քեզմէ հեռանայ , և

գիտնաս որ քիչ ամօթ չէ բարեկամաց հետ աւրուիլը , և երբեմն կ'ըլլայ որ մարդ անզգուշութեամբ չնչին բանի մը համար քիչ ժամանակի մէջ ամենէն ալ կը զրկուի : Բարեկամները փորձով կը ճանչցուին , բայց պիտի նայուի որ ըրած փորձդ վտանգ մը չբերէ դիւսուդ . օրինակի համար , կեղծէ թէ կարօտութիւն ունիս , գուցէ իրաւցընէ ալ ունենաս . նայէ այնպիսի գաղտնիքներ վստահանաս իրենց , որ եթէ յայտնուին՝ քեզի քիչ կամ ամենեւին փնաս չբերեն . երբ որ տեսար որ յոյսդ պարապ հանեցին՝ ալ ամենեւին քովդ մի հանդիպցընէր . իսկ թէ որ պատրաստ ցուցընեն քեզի ձեռքերնէն եկած ծառայութիւնն ընելու՝ վստահ եղիր այն ժամանակ իրենց հաւատարմութեւ վրայ : Արնաս աւելի ճանչնալ զբարեկամներդ քու դժբաղդութեանդ և վտանգներուդ մէջ . նայ , թէ իրենք ան ատենը ինչ ջուրի վրայ են . վասն զի այնպիսի միջոց բարեկամաց հաւատարմութիւն ինչպէս ոսկին կրակին մէջ՝ այնպէս կը փորձուի : Բարեկամաց հետ քաղաքավարութեամբ վարուելու համար պէտք չէ սպասել որ անոնք միշտ քեզի գան , այլ երբոր առիթ կ'ըլլայ յօժարակամ վազէ դուն ալ անոնց օգնելու . գիտնաս որ եթէ մեծ նախատինք է անիրաւութեանց մէջ թնաւ միներէն յաղթուիլն՝ ոչ ինչ պակաս ամրջնալու արժանի բան է թողուն որ բարեկամք բարերարելու մէջ քան զքեզ առաւելուն : Յարգէ միշտ ու պատուէ զճշմարիտ բարեկամներդ , չեմ ըսեր այնպիսիներն որ դժբաղդութեանդ ատեն կու գան ցաւակից կ'ըլլան . այլ զանոնք որ չեն նախանձիր ամենեւին , չեն ատեր զքեզ ունեցած յաջողութեանցդ պատճառաւ . աշխարհքի մէջ քանիներ կան որ բարեկամներու ձախարդութեանց կարեկից կ'ըլլան , բայց չեն կրնար տանիլ թէ որ յանկարծ բարեբաղդութիւն մը պատահելու ըլլայ : Այլ քեզ չէ ամենեւին բարեկամացդ առջև զանց ընել յիշատակելու ան մէկ բարեկամի որ դիպուածով հեռու տեղ գտնուած ըլլայ , որպէս զի ըսողներն

վատահ ըլլան վրադ որ իրենց յիշատակն ալ թէ մօտ եղած ըլլան և թէ հեռու՝ նոյնպէս մտքիդ մէջ անջինջ կը մնայ :

Այե՛ որ հագած զգեստիդ վրայ պար կեշտութիւն մը երենայ և ոչ չնչին զարդարանքներ, վասն զի մէկը ազնուական մտաց նշան է, իսկ մէկաւն ախտաւոր մոլի ըլլալուն : Ատրկին յարգը ճանչցիր . չեմ ըսեր թէ չափէ դուրս ստակ դիզէ, այլ ունեցածդ վաստրկածդ՝ կարգով խոհեմութեամբ գործածէ, մի նմանիր անոնց որ միայն վաստրկիլ գիտեն, իսկ ծախել ամենեւին . աս տեսակ ճարտիկներն ան մարդուն կը նմանին, որ աշխոյժ ձիեր գնեն է՝ բայց անոնց վրայ հեծնալու կարողութիւն չունի : Ընէ՛կ գիտցիր որ մարդու հարստութիւն տրուեր է որպէս զի վայելէ և օգտի . ստակը աւնել փողոցը նետելն կարծեմ վայելել չըսուիր, ուրեմն նայէ որ այնպէս վայելէս որ օգտիս, և այնպիսի կերպով օգտիս որ կարենաս վայելել ալ : Արկու պատճառի համար մեծ գործքերու մէջ մի մտնար, նախ որպէս զի մեծ կորուստներու համար վիշտ քաշելու հարկ չունենաս . և երկրորդ որպէս զի հոգ չընես թէ արդեօք բարեւարներուդ նեղութեանց ինչպէս դարման հասցնես :

Գոյշ կեցիր ուրիշին թշուառութիւնը ծաղը ընելէն, վասն զի չենք գիտեր թէ այսօր այսպէս՝ արդեօք վաղը մեզ ալ ինչ կրնայ պատահիլ : Թի՛ որ աղէկ մարդու բարիք ընես՝ մէկ անպատմելի ուրախութիւն մը կը զգաս սրտիդ մէջ, և ընդհակառակն թէ որ նայիս որ գոհ ընես չար անզգամներն, կը պատահի քեզի ալ ան դիպուածն, ինչ որ սովոր է պատահել անոր որ շանն պատառ մը հաց կը նետէ . վասն զի շներն աւելի անոնց վրայ կը հաջեն ուսկից որ բան կ'ընդունին քան ուրիշներուն : Այս պէս ալ չարերն աւելի պատրաստ են չարիք հասցընելու անոնց ուստի որ բարիք տեսեր են, քան անոնց որոնցմէ որ չարիք ընդուներ են :

Բոլոր ըլլանք քեզի ոչ միայն շողոքորթ մարդիկ, այլ նաև չարախօսներն ալ,

վասն զի երկուքն ալ նոյնպէս կը մօլորցնեն, ով որ իրենց ըսածներուն մէյմը իրաւունք տալ սկսի : Թի՛ որ բարեկամներուդ մէջէն ամենալաւն զայն կը համարիս որ պակսութիւն ըրած ժամանակդ կու գայ կը գովէ կը շողոքորթէ զքեզ, գիտցած ըլլաս որ ուրիշ մարդ չես գտնար որ զքեզ ուղղելու համար գայ քեզի հետ թշնամանայ : Թի՛ կը ընդունելու և բարեւելու ժամանակդ նայէ որ միշտ քաղցրութիւնը ու քաղաքավարութիւնը ձեռքէ չթողուս : Վաղցրութեամբ և քաղաքավարութեամբ կ'ըլլայ երբոր մէկը ուրիշի խնդիրք ընդունելու ժամանակ խիստ ձայն և բարկութիւն չգործածէ, երբոր դաշն դնելու ատեն անաչառ չըլլայ, ոչ յամառ և ոչ ընդդիմաբան :

Լարոյտիան պատճառիւն :

ԼՏԵՆՕՔ մարդուն մէկը ճամբան երթալու ժամանակ, դիմացը գաճաճ մը կ'եղէ որ բարեկանալով՝ անդին կորսուէ, կը պուայ . — “ Ի՞նչ յանդգնութիւն է ատ ըրածդ, կ'ըսէ մարդը, դուն ո՞վ ես որ այդպիսի գաճաճութեամբդ, որ երկու մատիս մէջ կրնամ զքեզ սխմել ու խղդել, իմ ճամբաս կ'արգելուս : — Զայնդ քաշէ, կ'ըսէ գաճաճը, ես Սահն եմ, ամէնքը պետք է որ կանչածիս պէս իմ ետեւէս գան, դուն ալ իմ իշխանութեանս տակն ես ու ինչի հնազանդ պիտի ըլլաս ” : Ես խօսքիս վրայ մարդը կը սրդողի, վրան կը յարձակի, աղէկ մը ծեծ քաշելէն վերջը, կը վերաւորէ ու կը ձգէ կը փախչի : Սահը սաստիկ վերաւորուած մէկէն գետին կ'իյնայ ու ինքիւրեն կը սկսի մըտածել . “ Ես ինչ բան եկաւ գլխուս, թէ որ ես այսպէս աշխարհքիս մէկ ծայրը մնամ ու իմ պաշտօնս չի կատարեմ ” ամենեւին մարդ պիտի չի մեռնի ու այնչափ պիտի շատնան, որ բոլոր երկիրս իրենց պիտի չբաւէ, ասկէ ալ գէշը՝ բազմանալով մարդկանց մէջ չա-